

לפני מאה שנים היה רעב נורא בירושלים. אלו היו ימי מלחמת העולם הראשונה ולא היה מזון בארץ. בביתו של מוהל אחד היה אוצר. היה לו מטבע זהב צרפתי בשם "נפוליאון" והמטבע היה תעודת הביטוח של המשפחה. בכל פעם שגבר הרעב, היו מביטים על המדף היכן שמונח המטבע ונרגעים. פעם יצא המוהל מהבית וילדו הקטן רצה לקנות לעצמו ממתק. הוא לקח את המטבע וקנה במכולת חטיף קטן. כאשר שב המוהל הביתה וגילה את היעלמות המטבע, הוא פרץ בצרחות. הוא רץ אל המכולת ותבע מבעל המקום את העודף על המטבע יקר-הערך, אך בעל המכולת הכחיש וטען כי הוא קיבל מהילד רק מטבע פשוט שמספיק בדיוק עבור החטיף. כמובן, הסיפור התפרסם בירושלים, כל הקהילה הדירה בזעם את רגליה מהמכולת והאיש נאלץ במשך הזמן לסגור את המקום.

חלפו כמה שנים, מלחמת העולם הסתיימה, העותומנים עזבו והבריטים הגיעו והמצב הכלכלי השתפר. באחד הימים קיבל המוהל מכתב ובו מטבע נפוליאון זהב. היה כתוב שם כך: "אני תושב ירושלים וותיק ועלי לפרוק באוזניך וידיי כואב. לפני כמה שנים בעיצומו של הרעב הנורא, יצאתי לרחוב רעב וחלוש. השארתי בביתי אישה חולה וילדים נפוחים מרעב והרגשתי שאיני יכול עוד. לפתע ראיתי את בנך צועד ברחוב עם מטבע נפוליאון זהב. אמרתי לעצמי כי ילד שמשחק במטבע יקר כזה, כנראה אביו עשיר עצום. לקחתי את המטבע היקר והשארתי לו מטבע זול ופשוט. הילד המשיך עם המטבע הפשוט למכולת וקנה לעצמו חטיף ואילו אני הצלתי עם את בני משפחתי ממות בטוח. כעת כשהמצב הכלכלי השתפר, הדבר הראשון שאני עושה הוא להשיב לך את המטבע שלקחתי מבנך"...

רבי יהושע בן פרחיה מורה לנו בפרקי אבות: "הוי דן את כל האדם לכף זכות". אם מישהו פגע בך, אכזב אותך וגרם לך נזק נורא, עליך לדון אותו לכף זכות. הרמב"ם פוסק זאת להלכה וקובע כי זאת מצוות עשה מן התורה. בכלל תרי"ג המצוות, להעניק לזולת חזקת חפות ולהאמין כי הוא זכאי וצודק.

1. אבות א,ו: רבי יהושע בן פרחיה אומר: עשה לך רב וקנה לך חבר והוי דן את כל האדם לכף זכות.

רמב"ם ספר המצוות עשה קעז: אמרו יתעלה (קדושים יט) 'בצדק תשפוט עמיתך'... ואמרו בגמרא (שבועות ל,א) ... שראוי לדון את חברו לכף זכות ולא יפרש מעשיו ודבריו אלא לטוב וחסד.

וכאן שואל את עצמו כל אדם שאלה פשוטה: האם חז"ל מחנכים אותנו לנאיביות, תמימות וגלגול עיניים למרום!?! הרי אנחנו מכירים היטב את העולם בו אנו חיים. יש כאן אנשים רעים, מושחתים, נצלנים וגנבים – והאם אנו אמורים להיתמם ולשפוט את כולם לכף זכות!?

לדוגמה: הילד חוזר מבית הספר עם מכתב מהמנהל שהוא התפרע היום קשות ושבר את דלת הכיתה. האם עלינו לשקר את עצמנו ולומר: א. זה לא היה הוא. ב. גם אם זה היה הוא, החברים הרעים סחפו אותו. ג. וגם אם זה היה הוא ואף אחד לא סחף אותו, הוא לא אשם. פשוט אבא שלו לא נמצא מספיק בבית והוא מחפש נואשות תשומת לב...

או הזמנו בעל מלאכה הביתה והוא גם גבה מחיר כפול מהמחירון וגם לא עשה את עבודתו כמו שצריך. האם עלינו להיות נאיביים ולומר 'הוא פשוט חושב שככה עושים את העבודה. או אולי אשתו חולה והוא לא מרוכז די הצורך בעבודה'...

הנה ניסוח חד של השאלה בשו"ת מהרי"ל דיסקין. הרב דיסקין היה אמנם רחוק מגזע החסידים, אך היה מרבניה החשובים של ירושלים לפני כמה וחמישים שנה:

שו"ת מהרי"ל דיסקין פסקים: מאמרם 'הוי דן את כל האדם לכף זכות' – והרי עינינו רואות ההיפך? ואם למצווה בעלמא – היאך נעשה שקר בנפשנו!?

על מנת לחדד את השאלה, הבה נלמד סיפור תלמודי אשר חז"ל מספרים אותו בהתפעלות גדולה ורואים בו מודל נעלה של פרשנות לכף זכות. אך כל אחד שחי בעולם שלנו תמה לכאורה, האם מדובר באמת בגדלות הנפש או בנאיביות חלילה וחוסר היכרות עם החיים האמתיים?!

שבת קכז, ב: מעשה באדם אחד [שאילתות דרב אחאי גאון: זהו רבי עקיבא] שירד מגליל העליון ונשכר אצל בעל הבית בדרום שלש שנים. ערב יום הכיפורים אמר: תן לי שכרי ואלך ואזון את אשתי ובני. אמר לו: אין לי מעות ... תן לי פירות ... אין לי ... תן לי קרקע - אין לי ... הפשיל כליו לאחוריו והלך לביתו בפחי נפש. לאחר הרגל נטל בעל הבית שכרו ועמו משוי ג' חמורים ... והלך לבית הפועל. אחר שאכלו ושתו ונתן לו שכרו, אמר בשעה שאמרתי אין לי - במה חשדתי? אמרתי ... שמא הקדיש כל נכסיו לשמים. אמר לו: נשבע שכך היה. הדרתי כל נכסי בשביל הורקנוס בני שלא עסק בתורה. וכשבאתי אצל חברי בדרום, התירו לי את נדרי. ואתה כשם שדנתני לזכות - המקום ידן אותך לזכות.

אולם כמדומה שאנשים כערכנו מתקשים להתפעל מהתגובה של רבי עקיבא. אם אחד מאתנו היה עובד אצל אדם עשיר שלוש שנים ובסוף לא מקבל את שכרו ונאלץ לשוב אל ילדיו הרעבים בידיים ריקות, הוא היה פונה בצדק רב לבית המשפט ותובע לפתוח כנגד העשיר בהליך כינוס נכסים...

כיצד אפוא אמור יהודי להתמודד עם אנשים רעים? כיצד עליו להגיב לאנשים שעושים נגדו טעויות? אנו רוצים לעסוק בכך ברמה ההלכתית וגם להביא רעיון כביר משיחותיו של הרבי מלובאוויטש שלומד את הנושא באופן מקורי ומעורר התפעלות – ומעניק הרבה כוח בהתמודדויות מול אנשים מאכזבים.

ב. פרשת השבוע עוסקת בסיפור כזה בדיוק. הפסוקים הראשונים בפרשה מתייחסים לסיפור דומה, בו אדם עשה מעשה דרמטי ומזעזע, כל עם ישראל עד האיש האחרון פקפקו במעשה וחשדו שכוונתו לרעה, אך התורה טורחת ומשבחת אותו כדי ללמד את כולנו לדון לכף זכות.

הפסוקים הראשונים בפרשת פנחס הם סידרה של שבחים ומחמאות אדירים לפנחס. התורה משבחת אותו על המעשה הקשה שעשה בכך שקם והרג נשיא שבט מישראל ומבטיחה לו שכר עצום על מעשהו. כעת, כולנו יודעים שכאשר מתאמצים מאוד לשבח מישהו, כנראה שפשוט **כולם היו נגדו**. ואכן המפרשים אומרים כי פנחס עמד בפני **סכנת חיים**. אנשים פשוט קמו **להרוג אותו**.

2. פנחס כה, יא: פנחס בן אלעזר בן אהרן הכהן – [למה האריך הכתוב לייחסו אחר אהרן?] **רש"י:** לפי שהיו השבטים מבזים אותו, הראיתם בן פוטי זה שפיטם אבי אמו עגלים לעבודת אלילים והרג נשיא שבט מישראל?! לפיכך בא הכתוב וייחסו אחר אהרן.

ראשית אומרת התורה, **שכלל ישראל** זלזל בו בציניות: האם ראיתם את 'בעל התשובה' הזה, שהגיע בכלל מזרעו של יתרו שפיטם עגלים לעבודה זרה - וקם והרג נשיא שבט מישראל?!

ירושלמי סנהדרין מח, ב: בקשו חכמים לנדות אותו, אילולי קפצה רוח הקודש ואמרה 'והייתה לו ולזרעו אחריו ברית כהונת עולם'.

הירושלמי מוסיף כי מצבו של פנחס היה הרבה יותר קשה. לא רק שכלל ישראל זלזל בו, אלא חכמים ביקשו לנדות אותו ולהרחיקו מקהל ישראל. התלמוד בבלי מוסיף נקודה חמורה הרבה יותר: פנחס עמד בפני **סכנת חיים**. בני שבט שמעון, שבטו של זמרי, באו לנקום את מות נשיאם ולהרוג את פנחס.

בבלי סנהדרין פב, ב: ששה ניסים נעשו לו לפנחס ... אחד שבא מלאך והשחית בעם – **רש"י:** והוטרדו בני שבטו ולא הרגו לפנחס.

מכאן שכלל ישראל לא התפעלו מהמעשה של פנחס, ואדרבה הם זלזלו בו קשות, עד שהתורה נאלצת לצאת ולהגן עליו. מה הפריע להם? נשוב לדברי רש"י שהובאו לעיל: **"שהיו השבטים מבזים**

אותו, הראיתם בן פוטי זה שפיטם אבי אמו עגלים לעבודת אלילים והרג נשיא שבט מישראל?! בקיצור, הם פקפקו בייחוס שלו!

וזה כמובן דבר תמוה מאוד: ממה נפשך, אם הם סברו כי זמרי היה חייב מוות ופנחס היה היחיד שקם ועשה את הדבר הנכון, היה עליהם לחבק ולנשק אותו ולא להתעסק עם ההיסטוריה של סבא שלו. לאידך, אם הם סבורים שזמרי לא היה חייב מוות - הרי פנחס הוא רוצח! הוא הרג יהודי על לא עוול בכפו - ומה משנה הייחוס שלו?

גם פרטי הדברים ברש"י אינם מובנים: למה השבטים הדגישו שיתרו "פיטם עגלים לעבודת אלילים"? ואם הוא סתם הלך למקדש הבעל או האשרה ועבד אותה - זה לא דבר נורא?! ולמה חשוב לדעת שיתרו היה "אבי אמו" ואם היה "אבי אביו" - הייחוס היה יותר מכובד?

בשיחה ארוכה בנושא, אמר הרבי רעיון מיוחד במינו. למען האמת, כל אדם שהיה עומד שם, היה מעלה טענה קשה נגד פנחס. התפיסה האוטומטית של כל אדם שהיה נוכח שם, הייתה לפקפק קשות במניעים שלו ולייחס לו מניעים זרים. וגם אם הם הסכימו שזמרי היה חייב מוות על פי ההלכה, אך היה פיתוי גדול לזלזל במניעים של פנחס עצמו.

הרי משה רבנו בכבודו ובעצמו עמד מול זמרי ולא עשה דבר. יחד עמו אלעזר הכוהן הגדול ושבעים הזקנים ועוד אחד עשר נשיאי שבטים - ואיש לא הגיב. רק נער צעיר יצא מתוך הקהל עם רומח בידו וקם והרג נשיא שבט מישראל. העמדה הטבעית היא לזלזל בכנות המעשה ולטעון כי פנחס לא היה יותר צדיק מכולם, אלא עם נטיות יותר רצחניות מכולם. ואף שזמרי היה חייב מוות, אך העובדה שדווקא פנחס התעורר להגן על כבוד שמים - יותר אפילו ממשה רבנו - נובעת מכך שהוא פשוט טיפוס רצחני עם ידיים קלות על ההדק.

וכדי לבסס את הטענה, הם הצביעו על הערוגה בה צמח. ידוע שמידות עוברות בתורשה. בעוד שהגינות - דעות אידיאולוגיות - לא עוברות בתורשה, אופי רגשי כן עובר מדור לדור (ראו בהערה¹). לכן טענו השבטים כי פנחס אדם אכזר, משום שהוא נכדו של אדם אכזר. הביזנס של "פיטום עגלים לעבודה זרה", הוא ענף אכזרי ביותר. לוקחים עגל, נותנים לו יחס מועדף ומשופר, מפטמים אותו באוכל מיוחד - וכל זה כדי לשחוט אותו כשהוא שמן יותר. זאת אכזריות מסוג חדש.

ולכן הוסיפו ואמרו: "פיטם אבי אמו עגלים לעבודה זרה". שכן נכד דומה לאבי אמו. משום שכן מגיע כידוע מהאימא, והאימא מגיעה מאביה - כך שפנחס קיבל את האופי האכזרי של אבי אמו, יתרו.

כיון שכך, התורה נדרשת לפתוח בהקדמה ארוכה: "פנחס בן אלעזר בן אהרן הכהן". לומר שפנחס עשה זאת בהחלט בגלל הייחוס - אך דווקא בגלל הייחוס מהצד השני, עקב היותו נכדו של אהרן הכהן, אוהב שלום ורודף שלום ולכן הוא חרד במיוחד מחרון אף ה' ומהמגפה הנוראה שתפרוץ.

ליקוטי שיחות ח/162: כאשר השבטים ביזו את פנחס, הם היו חרדים לכבודו של משה רבנו. זמרי הביא את האישה 'לעיני משה ולעיני כל עדת ישראל' ורק פנחס היה היחיד שקינא את קנאת ה'. ולכן הם טענו כי במעשה שלו מעורבת נטייה לאכזריות, כמו סבו שהיה מפטם עגלים לעבודה זרה, שזאת אכזריות גדולה ביותר. ויותר מזה הדגישו שיתרו היה 'אבי אמו' ולא סתם 'זקנו', שכן נכד דומה יותר לאבי אמו מאשר לאבי אביו, משום ש'איש מזריע תחילה יולדת נקבה'.

על כך משיבה התורה: 'פנחס בן אלעזר בן אהרן', שהקנאות שלו נבעה דווקא מפני היותו נכדו של אהרן, אוהב שלום ורודף שלום ולכן דווקא הוא התעורר להשיב את חמתו של ה' מעל בני ישראל.

¹ בכך מבארים המפרשים (דרשות הר"ן דרשה חמישית) מה שאברהם רצה את רבקה לכלה, אף שמשפחתה היו עובדי אלילים. שכן אידיאולוגיה לא עוברת בתורשה ויתכן שהאבא יהיה עובד אלילים והילד יחזור בתשובה (כמו אברהם אבינו עצמו). ואילו מידות כן עוברות בתורשה ולכן אברהם רצה אישה ממשפחתו, שהיו בעלי מידות טובות, כפי שאלעזר בחן את רבקה במידותיה הטובות בכך שאמרה "שתה וגם לגמליך אשקה".

נמצא שהמסר הראשון של פרשתנו הוא, הצורך לדון את האדם לכף זכות. ואף במקרה כל כך נורא, שבו קם יהודי והורג יהודי אחר וכל הסימנים מעידים כנגד כוונותיו של ההורג, בכל זאת היה עליהם להתמקד בסיכוי האחד והיחיד שפנחס עשה זאת דווקא מתוך אהבה ואכפתיות.

וכאן שבה ונשאלת השאלה המרכזית בה פתחנו: למה להיות נאיביים? הרי העולם מלא באנשים רעים ומושחתים ומדוע להיתמם ולדון כל רוצח לכף זכות?

ג. ה"חתם סופר", רבי משה סופר, היה רבה של פרשבורג (ברטיסלבה) ואחד מגדולי התורה החשובים במאתיים השנים האחרונות. לחתם סופר היה בן גאון בשם הרב אברהם שמואל, כינויו הוא ה"כתב סופר" ואף הוא כיהן כרב העיר. הוא חיבר ספרים רבים ובאחד מהם מספר את הסיפור הבא:

גדולי התורה של פרשבורג ישבו בסעודה מכובדת אצל עשיר העיר. כטוב ליבו בין, סיפר המארח כי הוא מחזיק ברשותו מטבע זהב יחידה במינה, שריד מימי בית המקדש. הרבנים התפעלו וביקשו לראות את המטבע. בחרדה הוציא הגביר את המטבע מהכספת והעביר אותה בין הרבנים. לאחר שהסתיים הסבב והגביר ביקש את המטבע, התברר שהוא נעלם. אף אחד מהמסובים לא ידע איפה הוא. בקהל השתררה דממה, ישבו שם גדולי הרבנים באשכנז ואחד מהם נחשד לכאורה בגניבה.

במאמץ להציל את כבוד הרבנים, קם אחד והציע שכולם ירוקנו את הכיסים ויפגינו את חפותם. כולם הסכימו בשמחה, חוץ מזקן הרבנים שישב שם. הוא טען כי עצם החשד הוא ביזוי לכבוד התורה והוא לא מוכן אפילו להיות חשוד במעשה גניבה. כמובן, הטענה הקלושה התקבלה בלב כבד אצל הנוכחים והם התפזרו בתחושה קשה.

כאשר אספו המלצרים את המגשים, הם גילו את המטבע על השולחן. כנראה מישהו הניח אותו שם בטעות. המלצר רץ בהתרגשות אל הגביר וזה כינס את כל הרבנים וביקש להבין מאותו רב זקן, מדוע סירב לגלות את כסיו כשידע בוודאי שאינו הגנב. הרב פתח את הארנק שלו והדהים את כולם: הוא הוציא מטבע זהב זהה מהכיס שלו. התברר כי הוא החזיק ברשותו מטבע כזה וכיון שהגביר התרברב שיש לו מטבע יחיד בעולם, לא רצה לבייש אותו. אולם כאשר דרשו מכולם לפתוח את הכיסים, היו מוצאים אצלו את המטבע...

עקב השאלה בה פתחנו, פוסקים חשובים רבים אכן מצמצמים מאוד את המצווה לדון לכף זכות. הרמב"ם ורבינו יונה סוברים כי הדרישה הזו מדברת רק באדם שהוא צדיק או באדם בינוני ובמעשה בינוני. כלומר, כאשר הנאשם הוא אדם שיש לו רקע חיובי סביר, וגם המעשה הוא אפור, שאפשר לפרש אותו לחובה ואפשר לזכות ולכן מצווה לדון אותו לזכות ולשמור לו את חזקת החפות.

אך כאשר מדובר ברשע, בעל רקע מוכח בנזקים, אין כל טעם לדון אותו לזכות, וזאת אף אם המעשה הוא אפור ויכול להתפרש לטובה. וכך באדם בינוני והמעשה נראה רע – אין צריך לדונו לזכות.

3. רמב"ם פירות המשנה אבות שם: כשיהיה אדם [בינוני] שלא תדע בו אם צדיק אם רשע ותראהו שיעשה מעשה ... שאם תפרשהו על דרך אחת יהיה טוב ואם תפרשהו על דרך אחרת יהיה רע - קח אותו על הטוב ולא תחשוב בו רע. אבל אם האדם נודע שהוא צדיק ... ונראה בו מעשה שכל ענייניו מורים שהוא רע ואין יכול להכריעו לטוב אלא בדוחק גדול - ראוי שתיקח אותו שהוא טוב ... וכן כשיהיה רשע ... ועשה מעשה שכל ראיותיו מורות שהוא טוב ויש בו צד רחוק לרע - ראוי להישמר ממנו ושלא תאמין שהוא טוב.

אם כן, הרמב"ם מסיים במילים נחרצות כי אין שום סיבה בעולם לסנגר על אדם רשע ויש להישמר ולהיזהר ממנו ואפילו שהמעשה יכול להתפרש לטובה.

זהו פירוש הגיוני וחשוב, אך יש עמו בעיה גדולה. לשונו של רבי יהושע בן פרחיה היא: "הוי דן את כל האדם לכף זכות". ומוכח שכוונתו היא גם באדם רשע ידוע. ואכן כך כותב רבנו בחיי במפורש כי בכל אדם בעולם – אפילו הוא רשע – אם המעשה יכול להתפרש לטובה, יש להעמידו לזכות.

רבנו בחיי: כל זמן שרואה בחברו עושה דבר ויכול לדון אותו לשני צדדים – לצד חובה ולצד זכות – יש לדונו לצד זכות וזה בכל אדם, ולכן אמר רבי יהושע בן פרחיה: 'הוי דן את כל האדם לכף זכות'.

וכמוכן, שכאן שבה ונשאלת השאלה בה פתחנו: מה ההיגיון לדון אדם שהוא רשע מוכח לכף זכות? הרבי מלובאוויטש מציע כאן פרשנות מקורית ומחודשת אשר מרחיבה את הלב ביותר².

ד. נפתח עם סיפור יפה שהוזכר כאן בעבר והוא מעביר היטב את המסר (אבא/18 ואילך): הרב משה אורנשטיין הוא ראש ישיבת חב"ד בנתניה. כדרכם של תלמידי ישיבות חב"ד, הוא שהה בכל שנת תשמ"ט במסגרת ה"קבוצה" בחצרו של הרבי בברוקלין. לקראת סוף השנה, אחיו התחתן בארץ והוא חש צורך עז להשתתף בחתונה. מצד שני, הוא לא אבה לפספס את התוועדות השבת של הרבי ותכנן לטוס לארץ ללילה אחד ומיד לחזור.

הבעיה הייתה שהחתונה נקבעה ליום חמישי בערב, עשירי בתמוז ובאותה שבת חל י"ב תמוז, חג הגאולה של האדמו"ר הקודם והרבי היה אמור להתוועד. אורנשטיין עשה חשבון כי ביכולתו לצאת מהארץ בטיסה ביום שישי בבוקר וכך יגיע לניו-יורק בשלוש אחר הצהריים, כחמש שעות לפני הדלקת הנרות. ההורים כעסו על הסיכון שהוא לוקח, החברים ירדו עליו שזה לא חלק מבחינה הלכתית, אך הוא החליט ליטול את הסיכון.

אחרי שלושה ימים בהם לא ישן, עלה על הטיסה לניו-יורק והתעורר בשעה שתיים וחצי בצהריים, לקראת הנחיתה. הוא חגר את חגורת הביטחון וצהל בליבו על הצלחת התכנית. אך משום מה, המטוס חג והסתובב ולא נחת. ואז קרה הדבר ממנו חשש כל המסע: קולו של הקברניט נשמע בחלל המטוס והודיע כי מחמת ערפל מעל קנדי, הם ינחתו לנחיתה ביניים בבוסטון. הוא התנחם בכך שיעשה את השבת בבוסטון, אך אז הבין לחרדתו כי הצוות לא מתכוון לפתוח את הדלתות. זאת הייתה נחיתה ביניים קצרה, עד שיתבהר השדה בניו-יורק. הוא החל להתווכח, עד שהקברניט יצא והבטיח כי לפני שקיעת השמש, הם ינחתו בניו-יורק. כשלוש דקות לפני השקיעה, זה קרה.

את קידוש ליל שבת, הוא עשה בטרמינל עם שתי פיתות שאמו ארזה לו לפני הנסיעה. כך עבר עליו הלילה, כשהוא מייסר ומלקה את עצמו על השטות הנערית שלו. בשעה חמש בבוקר, הוא יצא אל תחנת המוניות בחוץ, ניגש אל נהג פורטוריקני חביב והסביר כי הוא רוצה ללכת ברגליו לשכונת קראון-הייטס, אך אינו יודע את הדרך. למזלו הוא נפל על נהג שהכיר את 'כללי המשחק', הנהג לקח את התיק, נסע לאט בצד הדרך והבחור היקר אחריו.

הם הגיעו ל-770 זמן קצר לפני תחילת ההתוועדות של הרבי. אורנשטיין הנסער תפש מקום בפינה וקיווה שהאדמה תבלע אותו והרבי לא יביט בו. הייתה התוועדות שמחה עם כמה שיחות, ולפתע, רגע לפני הסיום, הרבי אמר כך: "ישנם אורחים שהגיעו מארץ הקודש לחגוג כאן את חג הגאולה. בין הבאים ישנם כאלו שיש להם ספקות המבלבלים האם הגיעו על פי ההלכה? אזי שיאמרו 'לחיים' ויצאו מכלל ספק... וגם ינגנו ניגון של ארץ ישראל, ויהי רצון שסיום הניגון יהיה כבר בארץ הקודש עצמה".

² הרבי מביא בשיחה שם עוד אפשרות: המצווה לדון לכף זכות היא כמו 'אל תדין את חברך עד שתגיע למקומו'. היינו לסנגר עליו ש'מקומו גורם לו לחטוא' (כדברי רבנו בתניא פרק ל). ועד"ז מבאר השפת אמת את הביטוי "הוי דן את כל האדם" – כלומר את כל האישיות של האדם, את כל מה שעבר עליו בחיים וגורם לו לחטוא. אולם הרבי מקשה על כך, שכל זה הוא רק להחליש את האשמה שלו, אבל אין בכך לימוד זכות עליו.

הבה נשים לב אל התגובה של הרבי: הרבי לא ביטל את הבעייתיות שבמעשה שלו. הרבי לא אמר 'אתה צדיק גמור' ולא קרה שום דבר. תמורת זאת, הרבי הדגיש נקודה אחרת לגמרי: תאמר לחיים "ותצא מהבעיה". ובעברית פשוטה: **אם אתה מאמין שיכולים לקלקל – תאמין שיכולים לתקן.**

מסביר הרבי רעיון כביר: המצווה לדון לכף זכות, היא לא לשקר ולעגל פינות. אין שום עניין להחליק את מעשה החטא ולהתעלם ממנו. המצווה היא אחרת לגמרי: להאמין כי **החוטא יכול לתקן!** עלינו להיות בטוחים כי הטוב תמיד יהיה חזק מהרע, ולכן עלינו להקרין כלפי החוטא **את התקווה והסיכוי** שהוא יכול לשוב ולתקן. התפקיד של מחנך והורה הוא לא לטשטש את החטא, אלא ליצור הפרדה בין החוטא ובין מעשה החטא. לומר לילד כי אלוקים לא נותן לאדם ניסיון שהוא לא יכול לעמוד בו, ולכן הנפילה עצמה מעידה כי היא לא סופית! הוא יכול לקום ולתקן.

זהו הפירוש "לדון לכף זכות", כלומר, **להאיר את צד הזכות שבחוטא.** להעניק לו תקווה ולהציף את החלק הטוב הנצחי שבו שמתחנן לשוב ולתקן את החטא.

משל יפה מספר כך: לפני מאה שנים, עלה יהודי על רכבת מגרמניה לצרפת. הנסיעה הייתה אמורה להימשך כל הלילה והיהודי ביקש מהכרטיסן שיעיר אותו בחמש בבוקר. באמצע הלילה עלה כומר על הרכבת והתכוון לישון במיטה השנייה באותו תא עם היהודי. הוא תלה את הגלימה על קולב ושכב לישון. בחמש בבוקר קם היהודי משנתו וכיון שהיה עוד חושך, הוא לא ראה ולבש בטעות את הגלימה של הכומר. הוא יצא לדרכו וכשהאיר הבוקר, גילה פתאום את הבגד שהוא לובש.

הוא אמר לעצמו: איזה טיפש הכרטיסן. במקום להעיר אותי, הוא העיר את הכומר...

תפקידו של מחנך הוא להבדיל בין "היהודי" ובין "בגדי הכומר". העובדה שיהודי לובש בגדים של כומר לא הופכת אותו לכומר. הוא נשאר עם פוטנציאל של צדיק ויכול לתקן את מעשהו.

4. ליקוטי שיחות כז/164: כאשר רואים יהודי שהקב"ה העמיד אותו בפני ניסיונות גדולים, זה עצמו הוכחה - שהקב"ה שאינו מבקש אלא לפי כוחם - העניק לו קודם את הכוחות הנעלים לעמוד בניסיונות הללו. עניינו של ה'לימוד זכות' הוא להציף החוצה את צד המעלה והזכות של חברו, את הכוחות הנעלים שניתנו לו כדי לעמוד בניסיונות שלו³.

בהמשך לכך מבאר הרבי במקום אחר ובהקשר אחר, רעיון מדהים ומזעזע. אבי האמרה הזו במשנה הוא רבי יהושע בן פרחיה. אם נקשיב לסיפור אחר שאירע אתו, נבין את הסיבה שהוא היה כל כך חרד לנושא של מתן תקווה לחוטא.

ישנה גמרא במסכת סנהדרין המוכרת בתור "חסרונות הש"ס". היא הייתה גנוזה במשך מאות שנים מאימת הצנזורה של הנוצרים ובה מסופר דבר נורא: רבי יהושע בן פרחיה נאלץ לברוח מירושלים למצרים מאימת המלך ינאי שתמך בצדוקים. היה לו תלמיד נאמן שעשה עמו את כל הדרך. כאשר הם שבו לארץ ונכנסו לפונדק דרכים, אמר התלמיד לרבי יהושע שישים לב ליופי העיניים של בעלת האכסניה. רבי יהושע הזדעזע מהרמה הרוחנית של תלמידו וסירב לדבר אתו. כל ניסיונותיו של התלמיד לפייס את הרב לא הועילו. במר ייאוש, הלך התלמיד והקים כת גדולה לעבודה זרה. כאשר שמע רבי יהושע על ההתרסקות הרוחנית של תלמידו, הלך להתחנן לפניו שישוב בתשובה, אך התלמיד ענה כי תשובתו לא תתקבל למעלה, משום שמקובל בידינו, שמי שהחטיא אחרים - אין מספיקים בידי לעשות תשובה.

בגמרא של חסרונות הש"ס, ישנן עוד שתי מלים נוראות המספרות מי היה התלמיד:

³ דוגמא חזקה לכך הם הדברים שאמר הרבי בפני קבוצת "מצויני צה"ל", שאין לקרוא להם "נכי צה"ל", אלא "מצויני צה"ל", שכן החיסרון הקשה שניתן להם מעיד כי הם קיבלו מה' כוחות מצוינים אחרים שיהוו תחליף לכך.

חסרונות הש"ס סנהדרין קז,ב: לעולם תהא שמאל דוחה וימין מקרבת, לא כאלישע שדחפו לגחזי בשתי ידים ולא כרבי יהושע בן פרחיה שדחפו לישו הנוצרי בשתי ידיים.

כל הצרות וההשמדות הנוראות שבאו מידיהם של הנוצרים, היו יכולים להיחסך עם יחס אחר של רבי יהושע לתלמידו החוטא. בכך מובן, מצד אחד, מדוע רבי יהושע התחנן ואמר: "הוי דן את כל האדם לכף זכות". בסוף ימיו הוא הבין כי יש לקרב אף את התלמיד הגרוע והחמור ביותר.

מצד שני, רבי יהושע קם והתחנן לתלמידו שישוב בתשובה – ואף כשכבר היה במצבו הנורא כ"ישו הנוצרי". בכך בא רבי יהושע לחדש כי בכל מקרה יש להתאמץ לדונו לכף זכות – והיינו כביאורו הנ"ל של רבנו, שיש להעניק לו את התקווה הנצחית כי הטוב תמיד חזק מהרע והוא יכול לשוב ולתקן.

הרבי מלובאוויטש, ביאורים לפרקי אבות א/52,55: מסופר בגמרא על רבי יהושע בן פרחיה שדחה ל'אותו האיש בשתי ידיים' ומזה יצא שזקף לבינה והשתחוה לה. ולכן הזהיר במיוחד על מדה זו, משום שבאם היה מלמד עליו זכות ... אולי לא היו תוצאות כאלו ...

ובאמת לאחר שיצא לתרבות רעה אמר לו רבי יהושע: חזור בך ... משום שאפילו אדם הנמצא בשפל המדרגה, דן אותו רבי יהושע לכף זכות וחשב שאולי יעשה תלמידו תשובה ו'אם דחק ונכנס – אין לך דבר העומד בפני התשובה'.

**כתיבת השיעור והפצתו באופן חופשי
מתאפשרת בתמיכתם של שלוחי רבנו ברחבי תבל**

**ובחסותו האדיבה של הנגיד החסידי
ר' שניאור ורעייתו יוכבד שיחיו מינסקי
להצלחה רבה בכל ענייניהם
ולרפואה שלמה של מרת
שיינא בעשא בתיה בת פייגה**